

Skup poslijediplomskih studenata etnologije
i kulturne antropologije

Kulturni procesi i istraživačke rasprave

Institut za etnologiju i folkloristiku
Zagreb, 26. siječnja 2015.

ORGANIZATORI SKUPA:

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

Institut za etnologiju i folkloristiku

Hrvatsko etnološko društvo

hed

hrvatsko etnološko društvo
croatian ethnological society

**FILOZOFSKI
FAKULTET**

etnologiju i folkloristiku
Institute of
Folklore Research
Ethnology and
Institut za

PROGRAM

- 10.00–11.00 PETRA KELEMEN: Visokokvalificirani migranti i stvaranje grada: kulturnoantropološki pristup
LEJLA HAIRLAHOVIĆ: Bošnjački identitet kroz migracijsku prizmu
- 11.00–12.00 NOEL ŠURAN: Kako je balun postao najpoznatiji i “najistarskiji” ples?
ANA BOLTUŽIĆ: Otvorenje Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog – glazbeni događaj stoljeća u Zagrebu i Hrvatskoj

Moderatorica sesija: prof. dr. sc. Jadranka Grbić
- 12.00–12.30 Stanka
- 12.30–13.30 JELENA KUPSJAK: Teorijske i metodološke postavke istraživanja psihijatrije i psihičkih bolesti u Hrvatskoj
JELENA SEFEROVIĆ: Kulturnoantropološka analiza djelatnosti i imenovanja domova za psihički bolesne odrasle osobe u sjeverozapadnoj Hrvatskoj od 1937. do danas
- 13.30–14.30 ALEKSANDRA PRČIĆ : Hrvatska manjina u Srbiji i školovanje na materinjem jeziku
ESZTER PUNCZMAN: Bunjevački identitet u jugoistočnoj Mađarskoj

Moderatorica sesija: dr. sc. Valentina Gulin Zrnić

ANA BOLTUŽIĆ, dipl. muzikologinja i prof. povijesti glazbe
Poslijediplomski doktorski studij etnologije i kulturne antropologije
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ana.boltuzic@gmail.com

Otvorenje Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog – glazbeni događaj stoljeća u Zagrebu i Hrvatskoj

Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog bila je prva moderna koncertna dvorana izvorno namijenjena izvođenju klasične glazbe ne samo u Zagrebu i Hrvatskoj nego i u bivšoj Jugoslaviji. Iako je isprva zamišljeno da bude sjedište Zagrebačke filharmonije, usvojeno idejno rješenje nadišlo je prvotnu ideju i trajno izmijenilo budući glazbeni život Zagreba i Hrvatske, ne nudeći tek zamjenu za postojeće prostore glazbe, već potpuno novi programski koncept. O arhitektonskoj reprezentativnosti i elitnosti objekta svjedoče i tadašnje novinske naslovnice koje su novootvorenu Dvoranu odmah prozvale “palačom glazbe”, “ponosom Zagreba” i “hramom glazbe”, a njezino otvorenje 1973. “glazbenim događajem stoljeća”. Usprkos društveno inkluzivnom konceptu svečanog otvorenja, dostupnog svim zainteresiranim građanima, i heterogenoj glazbenoj koncepciji koja posjetiteljima već više od četrdeset godina predstavlja istaknute sudionike svjetske i domaće glazbene scene svih glazbenih žanrova, od klasike i *jazza* do popularne glazbe, epitet “ekskluzivnosti” Dvoranu Lisinski prati od otvorenja do danas. Rad će pokušati propitati u kojoj se mjeri i na koji način u “ekskluzivnosti” susreću dominacija koncerata klasične glazbe, predstavljanje “najboljih” u svim glazbenim žanrovima i zamišljeni ili pak stvarni profil njezine publike, odnosno kako se u Dvorani Lisinski, koja nesumnjivo drži status vodeće institucije u glazbenom i kulturnom životu građana Zagreba i Hrvatske, usijecaju Bourdieuovi koncepti društvenog, kulturnog, simboličkog i ekonomskog kapitala.

LEJLA HAIRLAHOVIĆ, mag. evropskih studija
Poslijediplomski doktorski studij etnologije i kulturne antropologije
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
lejlaboss@hotmail.com

Bošnjački identitet kroz migracijsku prizmu

Od polovine 1960-ih godina prošlog stoljeća kada je u zapadnoj Evropi, najviše u Njemačkoj, zaživjela politika upošljavanja radne snage na određeno vrijeme, što je tadašnja Jugoslavija prihvatila, prostor Cazinske krajine se neprestano nalazi u migracijskom krugu. U vrijeme kada je ta politika zaživjela, praksa je bila da muškarci rade u inostranstvu dok ostatak porodice živi u Cazinu. Praksa se počela mijenjati 1980-ih godina kada je novim imigracijskim politikama omogućeno da se u određene zemlje dosele i porodice onih koji rade u inozemstvu. Danas veliki broj Cazinjana radi u Sloveniji, Austriji, Njemačkoj i Švicarskoj i sve češće se u te zemlje sele cijele porodice. Nema tačnih podataka o broju ljudi iz Cazinske krajine koji radi u inozemstvu, ali se pretpostavlja da je taj procenat do 20%. U istraživanju bošnjačkog identiteta Cazinske krajine, posebnu pažnju posvećujem cazinskoj dijaspori koja ovaj kraj održava živim. Biti Bošnjak ili Bosanac u određenoj migracijskoj zemlji je izuzetno kompleksno pitanje koje nudi različite odgovore ovisno o socijalnim prilikama, obrazovanju, te pripadnosti prvoj, drugoj ili trećoj generaciji migranata. U ovome izlaganju ću prikazati stavove po pitanju bošnjačkog identiteta u prvoj i drugoj generaciji migranata. Dok prva generacija nostalgijom boji odnos prema BiH i prostoru nekadašnje SFRJ, druga generacija nema osjećaj nostalgije za zlatnim dobom svojih roditelja. Mlađi migranti svojom zemljom osjećaju zemlju rođenja u inostranstvu, dok stariji svojom zemljom osjećaju BiH. Po pitanju doma, mlađi znaju da im je dom gdje su rođeni i gdje su odrasli, dok stariji žive dvodomno.

PETRA KELEMEN, dr. sc.

Poslijediplomski doktorski studij etnologije i kulturne antropologije

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

pkelemen@ffzg.hr

Visokokvalificirani migranti i stvaranje grada: kulturnoantropološki pristup

U ovom će se izlaganju predstaviti prijedlog istraživanja lokaliziranih praksi visokokvalificiranih migranata u Zagrebu. Istraživački projekt teorijski je smješten na sjecište migracijskih i urbanih studija, čime se želi odgovoriti na pozive za povezivanje ovih dvaju istraživačkih korpusa. Metodološki i epistemološki istraživanje je smješteno unutar kulturne antropologije. Pripustajući migrantima kao akterima urbanog života i urbanih procesa, istraživanje ima namjeru zahvatiti njihovo praktično korištenje i simboličko (pre)označavanje grada. Osnovna je postavka pritom da migrantima koji odlaze iz Zagreba i dolaze u Zagreb ovaj grad čini jedan od gradova prema kojem grade i održavaju referencijalni odnos. Drugim riječima, u njihovim migracijskim putanjama Zagreb je jedan od življenih, ali i zamišljenih i simboličkih prostora, u koji smještaju svoja sadašnja iskustva, prošla sjećanja, buduća nadanja, za koji vežu određene periode svoga života, u koji lokaliziraju svoje prakse bivanja i pripadanja. Prijedlog istraživanja stoga uključuje pitanja koja se tiču načina na koje migranti koriste i oblikuju gradske prostore, kako se orijentiraju u prostornoj i društvenoj sredini, kako se povezuju s postojećim društvenim mrežama i kako grade nove, kako konstruiraju veze s drugim prostorima (prostorima njihova rođenja ili prijašnjeg života). Strukturiranjem istraživačkih pitanja i analitičkih čvorišta, izlaganjem se ocrtavaju obrisi istraživanja uloga koje visokokvalificirani migranti imaju u stvaranju grada.

JELENA KUPSJAK, mag. etnologije i sociologije
Poslijediplomski studij “Humanističke znanosti”, smjer Antropologija
Sveučilište u Zadru
jelena.kupsjak@gmail.com

Teorijske i metodološke postavke istraživanja psihijatrije i psihičkih bolesti u Hrvatskoj

Danas su posebice aktualna i primjenjiva etnografska istraživanja koja uzimaju u obzir analizu procesa uključenja i isključenja osoba kojima su dijagnosticirane psihičke bolesti, analizu predrasuda i stigmati vezanih uz psihičke bolesti, analizu javnih politika vezanih uz psihičke bolesti, te analizu institucionalnog okvira, tj. medicinskih ustanova koje se brinu o psihičkim bolesnicima. Isto tako analiza životnih priča osoba koje imaju dijagnozu psihičke bolesti postaje ključna za razumijevanje osjećaja koji se razvijaju uz procese isključenosti, odnosno uključenosti u društvo. U svojem se istraživanju bavim (re)prezentacijom psihičkih bolesti u Republici Hrvatskoj s posebnim fokusom na analizu institucionalnih okvira, tj. stigmatu vezanu uz institucionalizaciju psihičkih bolesnika. S jedne strane istraživanje će se temeljiti na analizi reprezentacije psihičkih bolesti u medijima, popularnoj medicinskoj literaturi, te popularnoj kulturi općenito (npr. u filmu i umjetnosti), a s druge strane na analizi postojećih javnih politika, zakonskih okvira te institucionalnog okvira, analizi koja omogućava kritičko propitivanje *drugosti* spram koje društvo konstruira svoj identitet ‘normalnosti’. Ovom bih prezentacijom izložila određene teorijske i metodološke postavke kojima se vodim pri istraživanju i njegovom planiranju.

ALEKSANDRA PRČIĆ, dipl. defektolog – socijalni pedagog
Poslijediplomski doktorski studij etnologije i kulturne antropologije
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
aarancic@gmail.com

Hrvatska manjina u Srbiji i školovanje na materinjem jeziku

Mogućnost školovanja na hrvatskom jeziku za hrvatsku nacionalnu manjinu u Srbiji postoji od školske godine 2002/2003. Unatoč predviđanjima čelnika hrvatske zajednice u Srbiji da će takvo školovanje vremenom biti opće prihvaćeno među hrvatskom manjinom, to se nije dogodilo. Samo trećina roditelja koji su svoju djecu u školi izjasnili po narodnosti Hrvatima, odlučuje upisati djecu u hrvatske odjele čak i u onim sredinama u kojima Hrvati čine većinu. Cilj ovog rada je – putem strukturiranih intervjua i neformalnih razgovora s roditeljima, učiteljima i čelnicima hrvatskih institucija u Srbiji na temu školovanja na hrvatskom jeziku – propitati njihov odnos prema hrvatskom nacionalnom identitetu i društvenim vrijednostima uopće, te koliko način na koji je školovanje danas organizirano ima utjecaja na formiranje nacionalne svijesti kod djece. Također, propitat ću koji su čimbenici u obitelji presudni za odluku o upisu djeteta u hrvatski razred, a koliko na to utječu okolina, te politička i gospodarska situacija u Srbiji. Iako Hrvati u većem broju žive na nekoliko lokacija u Vojvodini (uz Dunav u Bačkoj i Srijemu, Subotici i Novom Sadu), odlučila sam terenski rad obaviti u Subotici i okolnim mjestima (Tavankut i Đurđin) jer se samo tamo nastava na hrvatskom jeziku provodi u cjelokupnom nastavnom programu. Također, na ovom prostoru postoji okolnost koja dodatno otežava upis djece u hrvatske odjele, a to je nijekanje dijela Bunjevaca pripadnosti hrvatskom narodu. To je dovelo do cijepanja hrvatskog korpusa u Vojvodini na Bunjevce i Hrvate, iako je često riječ o istim obiteljima. Suvremeni svijet obilježava proces globalizacije koji pored ekonomije djeluje na sve sfere društvenog života. No-

vonastale nacionalne države u Srednjoj i Istočnoj Europi među kojima je i Srbija, opiru se procesu globalizacije doživljavajući ga kao neokolonijalizam i imperijalizam, te opasnost od gubitka kulturnog i nacionalnog identiteta. To je također važan kontekst unutar kojega treba promatrati položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i provođenje zakonom zagaraniranog prava na obrazovanje na materinjem jeziku.

ESZTER PUNCZMAN, dipl. psiholog
Poslijediplomski doktorski studij etnologije i kulturne antropologije
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mirtusa@gmail.com

Bunjevački identitet u jugoistočnoj Mađarskoj

U izlaganju ću predstaviti doživljavanje bunjevačkog identiteta kod Bunjevaca u mađarskom dijelu Bačke rođenih između dva svjetska rata. Rad se temelji na intervjuima provedenima u travnju 2014. godine u Gornjoj Bačkoj – u mađarskim selima Gara, Kaćmar i Čavolj. Svi su kazivači stariji od 70 godina, cijeli život žive u rodnim selima i među zadnjim su Bunjevcima koji još “divane” na bunjevačkom jeziku. Intervjue sam vodila prvenstveno na hrvatskom jeziku, ali odgovori su često dvojezični – na bunjevačkom i mađarskom. Na osnovi građe iz intervjua kategorizirala sam 18 relevantnih tema: bunjevački jezik; doživljaj bunjevačkoga; dileme između više identiteta; Drugi mi; Drugi i mi; druženja ili težnja za zajedništvom; doživljaj komunističkog i socijalističkog režima; materijalni oblici identiteta; doživljaj matične zemlje; multikulturalni doživljaji identiteta; nematerijalni oblici identiteta; doživljavanje politike i hrvatskih samouprava; doživljavanje religije; traume, strahovi, gubici; istaknute ličnosti zajednice; odnos sa zemljom, prostorom; teške životne okolnosti; odnos prema braku i djeci. U izlaganju ću predstaviti neke od navedenih tema koje bi se mogle analizirati kao ključne sastavnice bunjevačkog identiteta u selima jugoistočne Mađarske.

JELENA SEFEROVIĆ, prof. likovne kulture
Poslijediplomski doktorski studij etnologije i kulturne antropologije
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
jelenaseferovic@yahoo.com

Kulturnoantropološka analiza djelatnosti i imenovanja domova za psihički bolesne odrasle osobe u sjeverozapadnoj Hrvatskoj od 1937. do danas

Rad se bavi promjenama vezanim uz djelatnost i imenovanje četiriju domova za psihički bolesne odrasle osobe lociranih na području sjeverozapadne Hrvatske. Također, rad uključuje analizu procesa prenamjene objekata povijesne i kulturne baštine iz 17. st. u ustanove za dugotrajni smještaj osoba s duševnim smetnjama. Transformacija dvoraca Lopor – Grad, Jalžabet i Mirkovec te kurije Bidružica u svrhu zbrinjavanja ove populacije bit će sagledavana kroz prizmu promjena unutar sustava socijalne skrbi od vremena osnutka Doma staraca Lopor 1937. do današnjih polemika o reorganizaciji i deinstitucionalizaciji domova za psihički bolesne odrasle osobe. Izmjene strategija socijalne skrbi rezultirale su izmjenama i po pitanju kategorije korisnika domova, a procese je redovito pratilo preimenovanje institucija. Ove tri dimenzije promjena promišljat će se s obzirom na mijene društvene percepcije i diskursa o osobama s duševnim smetnjama kao i o starijim i nemoćnim te “skitnicama” i prostitutkama. Nužnost problematiziranja potonjih socijalnih grupacija leži u činjenici da su domovi “Lopor – Grad” i “Jalžabet” primarno služili za smještaj starije populacije, a da su se “Bidružica” i “Mirkovec” razvili iz Prihvatilišta za odrasle “Šestinski dol”, točnije, prihvatilišta za zagrebačke beskućnike. Cilj rada jest kroz interpretaciju povijesnog razvoja domova za psihički bolesne odrasle osobe u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, odnosno, kroz rekonstrukciju promjena njihove djelatnosti i imenovanja prikazati konceptualne razlike između nekadašnjeg modela zbrinjavanja socijalno ugroženih skupina u odnosu na današnji s akcentom na osobe s duševnim smetnjama.

NOEL ŠURAN, mag. art

Poslijediplomski doktorski studij etnologije i kulturne antropologije

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

noel.suran@gmail.com

Kako je *balun* postao najpoznatiji i “najistarskiji” ples?

Većina folklornih amatera danas smatra kako je *balun* tipičan, autohtoni, najpoznatiji, najistarskiji, najstariji i najrašireniji narodni ples koji se pleše po čitavoj Istri uz zvukove *roženica ili miha*. S *balunom* sam se susreo isprva kao plesač-amater prije gotovo desetljeće i pol, a danas se njime bavim istraživački i s uvidom u nova saznanja kroz rad i razgovor s ljudima koji nisu u javnosti etablirani kao “najizvorniji”, “najbolji”, “najpoznatiji” pjevači/svirači u Istri i koji ne njeguju samo starinski, izvorni, autohtoni i lokalno specifični repertoar, nego njeguju onaj koji spada u noviju baštinu Istre (tonalna glazba), ali i suvremeni repertoar, zabavne i popularne glazbe. Prvenstveno su to glazbenici (primjerice, harmonikaši) koji su zaobiđeni u etnokoreološkim evaluacijama pri selekciji za nastupe na smotrama narodne glazbe i plesa Istre. U ovom izlaganju prezentirat ću jedan segment svoje doktorske disertacije pod nazivom “Konstrukcija identiteta na primjeru dvoglasja tijesnih intervala u Istri”. Predstavit ću povijesni kontekst u kojem je ples *balun* postao najpoznatiji i “najistarskiji” ples. Za većinu Istrijana, on je sredstvo pomoću kojeg zajednica izražava vlastitu posebnost i time sam ples postaje simbolom identiteta članova te zajednice.

BILJEŠKE

BILJEŠKE